

Джарилгач і формуванню окремих островів однойменних, що призведе до активізації руйнування фронтальної частини цих форм берегу.

Література:

1. Зенкович В. П. Берега Черного и Азовского морей. — Москва: Географгиз, 1958.-375с.
2. Зенкович В. П. Морфология и динамика советских берегов Черного моря. Т. II. - Москва: Изд-во АН СССР. 1960. - 216 с.
3. Зенкович В. П. Основы учения о развитии морских берегов. — Москва: Изд-во АН СССР, 1962. - 710 с.
4. Котовский И. Н. Морфология и динамика морских берегов в пределах Херсонской области - Рукопись / Автореферат дисс. на соиск. ученой степени канд. геогр. наук. -Киев: Инст. географии АН Украины, 1991,-19 с.
5. Леонтьев О. К., Никифоров А. Г., Сафьянов Г. А. Геоморфология морских берегов. - Москва: Изд-во МГУ, 1975. - 336 с.

ЖАДАН І. А.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ХРИСТИЯНСТВА – ПРАВОСЛАВ'Я, КАТОЛИЦИЗМ, ПРОТЕСТАНТИЗМ, ЇХ ПОДІБНОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ

Під час вивчення теми "Населення Світу" в курсі соціально-економічної географії світу передбачене вивчення основних світових релігій. Але, як показує практика, досить часто під час розглядання християнства учням дуже важко розрізнити три його основні гілки – православ'я, католицизм, протестантизм. Тому пропоную коротку порівняльну характеристику трьох гілок християнства, яку можна використати під час вивчення даної теми.

Християнство — друга за часом виникнення (після буддизму) світова релігія, яка охоплює три головні напрями — православ'я, католицизм, протестантизм.

Християнство є найпоширенішою релігією світу, яка має до 2,5 млрд. послідовників, з них 3/5 - католики, 1/3 - протестанти, 1/10 – православні [6].

Католицизм поширений у країнах Південної Європи, а також у Франції, Польщі, країнах Латинської Америки окремих країнах заходу та півдня Африки, на Філіппінах; протестантизм - у країнах Північної Європи, деяких країнах Середньої та Центральної Європи, у США, Канаді, Австралії, Новій Зеландії. Православ'я дотримуються греки, народи півдня Центральної Європи (серби, македонці, болгари), країн СНД (росіяни, українці, білоруси, грузини тощо) та Ефіопії [6].

До православ'я відноситься зокрема старообрядницька церква; католицизм є греко-католицький і римо-католицький. А протестантизм представлений зокрема лютеранами, реформатами, євангельськими християнами, баптистами, п'ятидесятниками, харизматами [4].

Розглянемо історію виникнення трьох гілок християнства.

З розколом Римської імперії у 395 році на Західну та Східну розпочався процес розділення Римської та Константинопольської церков, який остаточно завершився у 1054 році. Як наслідок, утворилась Католицька церква (з грецьк.— вселенський), та Православна (з грецьк.— правовір'я).

У XVI ст. стався ще один великий церковний розкол, коли у Західній Європі в процесі Реформації від католицизму відокремилися протестантські церкви (з лат. protestan — той, що заперечує). Оскільки віджилий феодальний устрій захищала католицька церква, то Реформація насамперед була спрямована проти католицької ієрархії. В результаті від папства відмежувалися деякі країни Західної та Північно-Західної Європи, де й виникли у XVI ст. незалежні від римської курії так звані протестантські церкви: лютеранська, реформатська, менонітська, анабаптистська (в континентальній Європі), англіканська, пуританська, пресвітеріанська, конгрегаціоналістська (в Англії) [5].

Відмінності у догматах.

У питаннях віровчення католицизм має багато спільного з православ'ям: віра у два джерела віровчення ("Святе Письмо" і "священний переказ"), Божественну Трійцю, рятівну силу церкви, наявність безсмертної душі, потойбічне життя тощо.

Але водночас віровчення та культ католицизму мають деякі відмінності. За поглядами католицьких богословів, Дух Святий йде не тільки від Бога-Отця (як вважається у православ'ї), а й від Бога-Сина також.

Поряд з раєм та пеклом католицизм визнає чистилище, де душа нібито знаходиться доти, поки її не відправлять до раю. Православні та протестанти чистилища не визнають.

У католицизмі значнішою мірою, ніж у православ'ї, розвинуте шанування Богородиці. Католики вірять, начебто Марія, на відміну від усіх інших святих, вознеслася на небо не лише душею, а й тілом. Вчення про Марію необхідне церкві для поширення свого впливу серед жінок.

Католицизм активніше проводить канонізацію (зарахування до святих) і беатифікацію (піднесення до рангу блаженних), що зосереджено в руках папи. В католицизмі дуже розвинутий культ мочей і святих [1].

Однією з головних відмінностей католицизму від інших напрямів у християнстві є вчення про зверхність римського папи (мається на увазі претензія бути керівником усіх християн) та догмат папської непогрішності у справах віри й моралі, хоча в історії відомі випадки, які доводять те, що папство – такі ж люди як і усі інші.

У католиків глава церкви – папа, а у православних – Ісус Христос.

Протестанти, заперечуючи католицьку ієрархію, відкинули рішення церковних соборів, послання пап, тобто "святий переказ", а також культ Богородиці, святих, ікон.

Інші канонічні відмінності

Православне духовенство поділяється на чорне духовенство, що складає вищі церковні чини, (його представникам заборонено одружуватись), та так зване біле духовенство – парафіяльні священники, яким дозволяється та навіть є необхідним одружуватись.

А ось католицькому духовенству заборонено одружуватися усім без винятку – цілібат (від лат. caelebs – нежонатий).

Заборона розірвання шлюбу. У православ'ї раніше розірвання шлюбу розглядалось священним синодом, зараз же з приводу питання розірвання шлюб звертаються до місцевих єпархій. А у католиків розірвання шлюбу неможливе в жодному разі.

Календар. Православна та греко-католицька церкви дотримуються Юліанського календаря. Римо-католицька церква у 1582 році перейшла на новий календар, запроваджений папою Григорієм XIII і відомий під назвою "григоріанський" [3].

Богослужіння. У протестантів спростоване поняття богослужіння, визнається лише індивідуальна молитва, тож храмів як таких немає, є лише молитовні будинки, які майже не відрізняються від звичайних будівель. Необхідною умовою молитовних будинків є лише наявність великого приміщення для зібрання віруючих.

У католиків, як і у православних, є церкви, храми, і саме там священником проводиться богослужіння. Але є певні розбіжності. Так, у православних під час богослужіння віруючі стоять у храмі, а у католиків – сидять. У православних спів під час богослужіння відбувається "а капелла", а у католиків – під супровід музичних інструментів, частіше всього – орґану. У католицьких храмах відсутні іконостаси – стіни з ікон, які відокремлюють вівтар від центральної частини.

Хресне знамення католики кладуть двома пальцями (визнаючи Святий Дух та Святого Отця) або п'ятьма (в знак кількості ран Ісуса Христа) зліва направо, а православні - лише трьома пальцями, визнаючи Святий Дух, Святого Отця та Святого Сина і справа наліво.

Розп'яття. По-перше, відрізняються власне хрести. У католиків хрест більш витягнутий, чотириконечний. А у православних хрест восьмиконечний, окрім середньої перекладини, де прибили руки Ісуса, ще є верхня (менша за середню, розміщена горизонтально), на ній написано І.Н.Ц.І. – Ісус Назарянин Цар Іудейський, та нижня (також менша за середню, розміщена косо, вищим є правий верхній кінець), яка символізує хрест святого Андрія Первозванного. Також відрізняються і власне розп'яття. У католиків Ісус зображений як вже мертво тіло, а у православних – навпаки, ще живим, в знак божественного походження; на католицьких розп'яттях обидві ноги Ісуса прибиті одним цвяхом, а у православних – кожна нога окремо, тобто двома цвяхами [2].

У католицьких храмах багато скульптур, а у православних є лише ікони. Визнання православними ікон пояснюється тим, що через ікони віруюча людина поклоняється первообразу. Це поклоніння бере початок від зображення нерукотворного лику Спасителя, який виник в часі хресного ходу Спасителя на гору Голгофу.

Тепер розглянемо відмінності трьох гілок християнства у таїнствах.

Найважливіші елементи християнської обрядовості називають таїнствами.

Цікавим моментом є те, що із семи християнських таїнств, що практикуються в католицизмі та православ'ї, протестантизм залишив лише два — хрещення (дорослих) і причастя.

Хрещення.

Це таїнство означає прилучення людини до християнства зануренням у воду або окропленням. Здійснюється священнослужителем. Слово «хрещений» рівнозначне слову «християнин». Обряд хрещення символізує звільнення хрещеного від злісного впливу Диявола. В його основі — ідеї про злу силу непокірного Богові Диявола і про «первородний гріх», від якого слід очищатися окропленням водою. Обряд окроплення водою як магічна дія виник дуже давно. Багато народів вважали, що вода має здатність відганяти від

людини «нечисту силу», тому ще до виникнення християнства існував звичай окроплювати немовля водою і при зануренні в неї давати йому ім'я. Раннє християнство не знало обряду хрещення. Він впроваджувався поступово, і тільки рішеннями перших вселенських соборів (IV ст. н.е.) хрещення було оголошене обов'язковим.

Форма обряду в різних християнських церквах різноманітна: католики обливають свяченою водою, протестанти — окроплюють або занурюють у воду. У православній церкві обряд хрещення здійснюють над немовлям, якого в перші дні після народження приносять до церкви, де священник тричі занурює його у «святу» воду.

Причастя (євхаристія).

Воно символізує співучасть віруючого в таємній вечері господній. Формальним його виявом є частування віруючих, здебільшого після сповіді, хлібом та вином, які символізують тіло і кров Христа. Причащаючись, віруючий приймає «подячну жертву» і прилучається до «божественного ества». Православні причащаються квасним хлібом, бо прісний вживали тільки на Пасху. Католики з огляду на те, що Христос роздавав своїм апостолам під час таємної вечері прісний хліб, причащаються саме ним. Тих, хто причастився, вважають «співтілесниками Ісуса Христа». У деяких протестантських церквах і сектах (адвентисти, меноніти, п'ятидесятники, євангельські християни-баптисти) специфічною формою причастя є хлібопереломлення — розламування і роздавання хліба (символу зраненого, замученого тіла Христового) і причащення вином. Але, на відміну від православ'я та католицизму, причастя у них вважається не таїнством, а обрядом, що символізує духовну єдність віруючих у їхній вірі в друге пришествя Христа.

Першоджерелами таїнства причастя також є давні вірування та обряди. З появою землеробства хліб і вино почали вважати кров'ю рослинницьких духів і божеств, до яких люди «причащалися». Християни запозичили таїнство причастя з давніх релігій, пов'язавши його з ученням про жертвну смерть Ісуса.

Миропомазання.

Означає воно передавання віруючому «благодаті Святого Духа» змазуванням його ароматичною речовиною — миром, що символізує освячення і зміцнення духовних сил на шляху до спасіння.

Обряд змазування тіла маслянистими речовинами виник значно раніше від християнства. Зумовлений він вірою людей у магічні властивості речовин. Пізніше помазання здійснювали, наприклад, в Індії, при хрещенні, на весіллях і похоронах. У Єгипті застосовували помазання при освяченні жерців.

Запозичивши із давніх релігій обряд миропомазання, християнство оголосило його таїнством. У ранніх християнських церквах миропомазання здійснювали тільки на Пасху.

Таїнство миропомазання у православних вперше здійснюють, як правило, над немовлям після хрещення, у католиків — над 7—12-літніми дітьми.

Сповідь.

Символізуючи примирення віруючого з Богом, вона відбувається у формі його покаяння у власних гріхах перед священником, який відпускає гріхи. Джерела таїнства сповіді (покаяння, спокути, примирення) — в

первісних віруваннях у зло, гріх, «бісові сили», що переслідують людину і яких можна позбутися, розповівши про свої гріхи іншим людям або промовляючи слова закляття.

У християнстві сповідь спочатку була прилюдною і лише наприкінці IX ст. замінена таємною, тобто сповіддю віруючого тільки священнику, хоча в православ'ї поряд з таємною існує й загальна сповідь.

Якщо православ'я та католицизм вважають сповідь таїнством, то протестантизм використовує прилюдне покаєння і таїнством його не вважає.

Шлюб.

Символізує він освячення подружнього союзу іменем Божим, надання нареченим благодаті, єдинокористності в народженні та вихованні дітей.

Обряд одруження сформувався у первісні часи, коли люди зверталися до «добрих духів» з проханням допомогти їм народити дітей, відігнавши «нечисту силу». Лякали її вогнем, димом, водою, шумом. Елементи цього ритуалу збереглися і в сучасному церковному шлюбному обряді.

У християнській релігійній обрядовості таїнство шлюбу утвердилось чи не найпізніше — в XVI ст.

Священство (хіротонія, рукопокладення).

Це таїнство символізує передавання Божої благодаті для здійснення таїнств і богослужінь. Процедурно воно є посвятою у сан диякона, священника або єпископа. У православній і католицькій церквах священство є таїнством, у протестантизмі — обрядом. Рукопокладений служитель культу після цього визнається посередником між Богом і людьми.

Маслосвяття (соборування, оливопомазання, маслособорування, елеосвячення).

Це таїнство символізує зцілення тіла і душі людини. Формально воно відбувається як помазання хворого освяченою оливою — елеєм. Згідно з ученням православної церкви маслосвяття зцілює духовні й тілесні хвороби, які є наслідком гріхів. Здійснюють його над особами, старшими 7 років, які хворіють тілесними або душевними хворобами (відчай, скорбота тощо). Католицизм заперечує лікувальну роль маслосвяття, вважаючи його одним із останніх обрядів переходу людини у вічне життя.

З усього зазначеного вище можна зробити висновок, що три гілки християнства, маючи спільне походження, все ж таки відрізняються між собою, пройшовши значний шлях окремо одна від одної. Але людина, до якого б віросповідання себе не відносила, в першу чергу — людина, і має право сповідувати ту релігію, яка їй більше до вподоби.

Література:

1. Лубський В.І. Релігієзнавство: Підручник. —К.: Вілбор, 1997.
2. Релігієзнавство / За ред. Рибачука. —К.: Освіта, 1997.
3. Релігієзнавство / За ред. Бублика. —К.: Юрінком Інтер, 1998.
4. <http://www.dt.ua/3000/3690/35861>
5. <http://www.refine.org.ua/pageid-3871-1.html>
6. <http://www.world-religion.net>